שאינו משלם בראש הוא תנא נמי חצי נזק דממון שאינו משלם בראש הוא [א]ואיידי דקא בעי למיתנא חצי נזק תנא נמי נזק: שלשה מנלן דתנו רבנן [1]ונקרב בעל הבית אל האלהים הרי כאן אחד [2]עד האלהים יבא דבר שניהם הרי כאן שנים [2]אשר ירשיעון אלהים הרי כאן שלשה דברי רבי יאשיה ר' יונתן אומר ראשון תחילה נאמר ואין דורשין תחילות אלא עד האלהים יבא דבר שניהם הרי כאן אחד אשר ירשיעון אלהים הרי כאן שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן שלשה נימא [ב]בדורשין תחילות קמיפלגי דמר סבר דורשין תחילות ומר סבר אין דורשין תחילות לא דכולי עלמא אין דורשין תחילות אמר לך ר' יאשיה אם כן נימא קרא ונקרב בעל הבית אל השופט מאי אל האלהים ש"מ למניינא ורבי יונתן לישנא דעלמא נקט כדאמרי אינשי מאן דאית ליה דינא ליקרב לגבי דיינא ור' יאשיה לית ליה ב"ד נוטה והתניא רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר מה תלמוד לומר [3]לנטות אחרי רבים להטות התורה אמרה עשה לך ב"ד נוטה סבר לה כרבי יהודה דאמר שבעים דתנן [ג]סנהדרי גדולה היתה של שבעים ואחד ר' יהודה אומר שבעים אימר דשמעת ליה לרבי יהודה בסנהדרי גדולה דכתיבי קראי בשאר בי דינא מי שמעת ליה וכי תימא לא שנא והתנן [ד]סמיכת זקנים ועריפת עגלה בשלשה דברי ר' שמעון ר' יהודה אומר בחמשה [ה]ואמרינן מאי טעמא דרבי יהודה [4]וסמכו שנים זקני שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן ה' דרבי יאשיה עדיפא מדר' יהודה דאילו ר' יהודה בסנהדרי גדולה הוא דלית ליה הא בשאר בי דינא אית ליה ור' יאשיה בשאר בי דינא נמי לית ליה ואלא האי לנטות מאי עביד ליה מוקים לה בדיני נפשות אבל בדיני ממונות לא אלא הא דתנן [ו]שנים אומרים זכאי ואחד אומר חייב זכאי שנים אומרים חייב ואחד אומר זכאי חייב נימא דלא כרבי יאשיה אפילו תימא רבי יאשיה מייתי לה בקל וחומר מדיני נפשות ומה דיני נפשות דחמירי אמר רחמנא זיל בתר רובא דיני ממונות לא כל שכן: תנו רבנן [ז]דיני ממונות בשלשה רבי אומר בחמשה כדי שיגמר הדין בשלשה אטו בתלתא מי לא גמר דינא בתרי הכי קאמר מפני שגמר דין בשלשה אלמא קסבר תלתא כי כתיבי בגמר דינא כתיבי מגדף בה רבי אבהו אלא מעתה תהא סנהדרי גדולה צריכה מאה וארבעים ואחד כדי שיגמר הדין בשבעים ואחד ותהא סנהדרי קטנה צריכה ארבעים וחמשה כדי שיגמר הדין בשלשה ועשרים אלא [5]אספה לי שבעים איש אמר רחמנא משעת אסיפה שבעים [6]ושפטו העדה והצילו העדה הכי נמי משעת שפיטת העדה [1]ונקרב בעל הבית אל האלהים משעת קריבה שלשה [ח]אלא היינו טעמא דרבי [2]אשר ירשיעון אלהים תרי נאמר אלהים למטה ונאמר [2]אלהים למעלה מה למטה שנים אף למעלה שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הרי כאן חמשה

ורבנן

שאינו משלם בראש. שמשלם יותר מן הקרן וחצי נזק משלם פחות מן הקרן. בראש היינו קרן דכתיב (ויקרא ה) ושלם אותו בראשו: **אין דורשין תחלות.** למניינא דלגופיה אתא דלבעי מומחין דאלהים לשון גדולה ורבנות: **ואין ב"ד שקול.** אין עושין ב"ד זוגות דצריך לקיים בו אחרי רבים להטות[ט] ואם יחלקו לחצאין אין כאן רבים: **א"כ.** דלא למידרשיה אתא לכתוב אל השופט: **לגבי דיינא.** אצל דיין הרגיל ולא אצל הדיוט: **ור' יאשיה.** דבעי קרא לאתויי שלישי מי לית ליה ב"ד נוטה שצריך שלא יהא בית דין שקול כדי שיתקיים בו הטייה אחרי רבים ולדידיה ארבעה או ששה כשרין דאי בעי בית דין נוטה קרא לאתויי שלישי למה לי: **והתניא כו'.** והא קרא [י]דריש: **סבר לה.** רבי יאשיה כרבי יהודה דאמר סנהדרי גדולה שבעים דהוו להו זוגות וקרא מוקי לה לקמן לדרשה אחריתי: **דכתיבי קראי.** לקמן (דף יז.) בשילהי פירקין: **סמיכת זקנים.** על ראש פר העדה: **ואין ב"ד שקול.** וסתם זקנים בית דינא משמע: **עדיפא מדר' יהודה.** כלומר ר' יאשיה מחזיק את דבריו יותר מדר' יהודה: **אלא האי לנטות מאי עביד ליה.** בשלמא לר' יהודה מוקי לה בשאר בית דין: **בדיני נפשות.** שמתקיים בו הטייתן לטובה על פי אחד כדאמרה במתניתין [ב.] ואי הוי זוגות ליכא הטייה בפחות משנים: **לימא דלא כר' יאשיה.** דאי כר' יאשיה כיון דשלישי מקראי יליף להו ולאו משום נוטה צריך שתהא דעת שלשתן שוה: **אפי' תימא ר' יאשיה.** מודה דהיכא דחלוקין אזלינן בתר רובא: **כדי שיגמר הדין.** אם יחלקו שיהא שלשה רוב ונלך אחריהם: **אטו.** כי הוו תלתא מעיקרא מי לא גמיר דינא בתרי: **מפני גמר דין.** שצריך שלשה בגמר דין: **אלא מעתה.** דקראי בגמר דין קיימי: **תהא סנהדרי גדולה כו'.** אלא מאי טעמא לא אמרת הכי: דאספה לי כו' ר' אבהו קאמר לה לכולה מילתא ובלשון קושיא: **ושפטו העדה.** וילפינן מיניה במתניתין [ב.] כ"ג לסנהדרי קטנה: **ונקרב בעל הבית אל האלהים.** דילפינן מיניה משעת קריבה קאמר: **ירשיעון.** לשון רבים: **למטה.** ירשיעון אלהים: **למעלה.** עד האלהים יבא והיינו דונקרב לא קחשיב דקסבר אין דורשין תחילות:

יש

אין דורשין תחילות. פי' בקונטרס משום דאיצטריך למומחין וקשה דמסיק דכ"ע אין דורשין תחילות ור' יאשיה אמר לך אם כן נכתוב קרא אל השופט דהא משופט לא ידעינן מומחין כמו שפירש בקונטרס עצמו ור' יונתן לישנא דעלמא נקט כדאמרי אינשי מאן דאית ליה דינא ליקרב לגבי דיינא הרגיל ולא אצל הדיוט לכך נראה דה"ק אין דורשין תחילות למניינא ואע"ג דלא איצטריך למומחין וכן משמע בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן לקמן (דף ד.) [י]דבסכת בסכת בסכות מפרש בפ"ק דסוכה (דף ו:) בחד לישנא דכ"ע יש אם למסורת ופליגי בדורשין תחילות ומשמע דלכ"ע סככה לא בעי קרא ואפ"ה מדלינן חד לגופיה ולא מוקמינן למניינא למאן דלא דריש תחילות וצריך לדקדק בכל הנהו דלקמן (דף ד.) קרנת קרנת קרנות לטטפת לטטפת לטוטפות וי' כהנים דסוף פירקין (דף יד:) דדרשינן כולהו למניינא ולא אמרינן אין דורשין תחילות:

רבי יהודה אומר שבעים. והא דאמר רבי יהודה בפרק החליל (סוכה דף נא: ושם) גבי אלכסנדריא של מצרים שהיו בה ע"א קתדראות של זהב כנגד ע"א זקנים של סנהדרי גדולה היינו משום דמשה על גבייהו וכן בכל סנהדרי גדולה היה שם מופלא שבב"ד שלא היה מן החשבון:

מוקי לה בדיני נפשות אבל בדיני ממונות לא. משום דקרא משמע בדיני נפשות דכתיב לא תהיה אחרי רבים לרעות דמשמע דבר שהוא רע לכל דהיינו דיני נפשות אבל בדיני ממונות זכות לזה וחובה לזה ואף על גב דדיני נפשות נמי קרי ליה זכותיה דגואל הדם בריש אחד דיני ממונות (לקמן דף לג:) מ"מ חשיב ליה רעות כיון דאין מרוית כלום במיתתו של זה ועדים זוממין אף על גב דכי מיחייבי מפטר רוצח בכך מכל מקום אפשר דמיפטרי כולהו בהכחשה הלכך חשיב ליה רעות כי מיחייבי עדים זוממין מיתה ועוד אלי למימר דע"כ נמי קרא בדיני נפשות משום דדרשינן בריש פירקין (דף ב.) לא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה ולא שייך בדיני ממונות דרע לזה וטוב לזה:

דיני ממונות לא כ"ש. תימה דבריש המוכר פירות (ב"ב דף צב:) קאמר שמואל דאין הולכים בממון אחר הרוב ואמאי לא נילף בק"ו מדיני נפשות כדאמר הכא [כ]ואין לומר דדיני נפשות גופייהו לא אזלינן בתר רובא ברובא דליתיה קמן אלא ברובא דאיתיה קמן דהא בריש פרק סורר ומורה (לקמן דף סט.) משמע דבכל דוכתא אזלינן בתר רובא בדיני נפשות כגון רוב נשים לט' ילדן ורובא דאינשי דטעו בעיבורא דירחא וי"ל דרובא דרדיא זכני לא חשיב כי הנך רובא הלכך לא סמכינן אהך רובא בדיני ממונות: **מסנהדרי** גדולה פריך שפיר דשבעים ואחד כתיב כדדריש בסוף פירקין (דף יז.) אבל סנהדרי קטנה דעשרים כתיב ותו לא כדדריש בריש פירקין עדה שופטת ועדה מצלת ואי עשרים נגמר דין כתיב בל"ט סגי:

ורבנן

רבינו חננאל

שלשה מנא לן דתנו רבנן ונקרב בעל הבית אל האלהים. הרי דיין אחד. עד האלהים יבא דבר שניהם הרי שנים. אשר ירשיעון אלהים הרי שלשה. דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר ראשון (ראשון) תחילה נאמר ואין דורשים תחילות. פי' האלהים שכתב תחילה לגופיה צריך לפיכך אין דורשין אותו. נשארו ב' אלהים. אין ב"ד שקול. פי' אם יאמר זה זכאי וזה חייב נעשה ב"ד שקול וצריך מכריע לפיכך מוסיפין עוד א' הרי ג'. ור' יאשיה נמי סבר אין דורשין תחילות מיהו כיון דהוה ליה למיכתב ונקרב בעל הבית אל השופט וכתיב אל האלהים שמעינן מינה למניינא הוא דאתא. ואקשינן וכי לית ליה לר' יאשיה דבעינן ב"ד נוטה והרי מה"ת הוא דכתי' לנטות אחרי רבים להטות אמרה תורה עשה לך ב"ד נוטה. ודחינן ר' יאשיה סבר לה כרבי יהודה דלא בעי ב"ד נוטה דאמר סנהדרין גדולה בשבעים ואינון ב"ד שקול תלתין וחמשה ותלתין וחמשה הרי שבעים. ודחינן אימור דשמעת ליה לר' יהודה בסנהדרין גדולה דכתב בתורה בהדיא אספה לי שבעים איש וגו' ואינון ב"ד שקול. בשאר בתי דינין מי שמעת לר' יהודה דלא בעי ב"ד נוטה וכי תימא הכי נמי דבכל ב"ד לא בעי ר' יהודה ב"ד נוטה והתנן בענין אסיפת הזקנים ועריפת העגלה. ר' יהודה אומר בחמשה ואמרינן מאי טעמא דר"י וסמכו שנים זקני שנים אין ב"ד שקול מוסיפין עוד א' הרי ה' ואסיקנא אפילו רבי יאשיה בעי ב"ד נוטה. מיהו מייתי לה מק"ו מדיני נפשות ומה דיני נפשות דחמירי אמר רחמנא זיל בתר רובא דיני ממונות דקילו לא כל שכן: ת"ר דיני ממונות בג'. רבי אומר בחמשה כדי שיגמר הדין בג'. פי' אם תפול חלוקה ביניהן יאמרו השנים דבר אחד. והשלשה חולקין עליהם. יגמר הדין כדברי השלשה ויבטלו דברי השנים ואסיק' טעמא דר' אשר ירשיעון אלהים. ירשיעון תרי משמע. נאמר אלהים למעלה ונאמר אלהים למטה מה למטה שנים דירשיעון תרי בינהו אף למעלה שנים. אין ב"ד שקול מוסיפין עוד אחד הרי כאן חמשה:

מסורת הש"ס

א) [יבמות ג. וש"נ], ב) [סוכה ו:], ג) [לעיל ב.], ד) [לעיל ג. יבמות קא: ע"ש], ה) [לקמן יג:], ו) לקמן כט., ז) [תוספתא פ"א], ח) [שמות כג], ט) נ"ל דרשינן, י) בכסת בכסות למפרש כל"ל רש"ל, כ) [עיין תוספות יומא פה. ותוספות כתובות טו: ד"ה להחזיר וב"ק כו: ד"ה קמ"ל וב"מ כ: ד"ה איסורא].

תורה אור השלם

1. אִם לֹא יִמָּצֵא הַגַּנָּב וְנִקְרַב בַּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ: שמות כב ז
2. עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׂה עַל שַׂלְמָה עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יַרְשִׁיעֻן אֱלֹהִים יְשַׁלֵּם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: שמות כב ח
3. לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרָעֹת וְלֹא תַעֲנֶה עַל רִב לִנְטֹת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת: שמות כג ב
4. וְסָמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּר לִפְנֵי יְיָ וְשָׁחַט אֶת הַפָּר לִפְנֵי יְיָ: ויקרא ד טו
5. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אֶסְפָה לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרָיו וְלָקַחְתָּ אֹתָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ: במדבר יא טז
6. וְשָׁפְטוּ הָעֵדָה בֵּין הַמַּכֶּה וּבֵין גֹּאֵל הַדָּם עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה: וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת הָרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם וְהֵשִׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר נָס שָׁמָּה וְיָשַׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ: במדבר לה כד-כה

גליון הש"ס

גמרא ואמרינן מ"ט דר"י. הלשון קשה קצת דהא לקמן דף יד ע"א איתא בברייתא דר"י עצמו אמר כן: שם אלא ה"ט דרבי. ק"ל דלמאי צריכין לטעמא דרבי אף למעלה ב' הא מפשוטו דמקרא דאשר ירשיען והייתי ב' נדע דקעינן ב' מכח דאין ב"ד שקול וע"כ לאידך קרא דאלהים אתא לרבוי דהיינו ד' ואין ב"ד שקול הרי כאן חמשה.

מוסף רש"י

סמיכת זקנים. על ראש פר העלם דבר של צבור (לע"ע ב.). שנים אומרים זכאי ואחד אומר חייב זכאי. דכתיב אחרי רבים להטות (לקמן כט.).